

HORVÁTH SÁNDOR

SZÍVRENGÉS

GECSE ENDRE A KGB UNGVÁRI BÖRTÖNÉBEN

Színmű öt képben

Szereplők:

Pap

Férfi

Első fiú

Második fiú

Hadnagy

Férfi hang

Női hang

Történik: a KGB ungvári börtönében 1957 januárjában.

I.

(A színpad közepét szembántóan erős fény világítja meg. E térben két emeletes vaságy, hátul egy alumínium bödön (kübli). Az egyik ágyon egy férfi ül fehér gyolcs ingben, fekete öltönyben. A vállán református papi palást. A palást makulátlanul tiszta, teljesen új, ahogy a pap meg-megmozdul, feláll, tesz néhány lépést, a bársonyon játszik a fény. A pap leveszi a palástot, gyors, pontos mozdulatokkal összehajtja, az ágyra helyezi.

Lábdobogás, kulcscsörgés, zárkattanás, a színpad sötét semmijéből a fénybe penderül (mint akit betaszítottak) egy, a pappal egykorú (negyvenes éveiben járó) férfi. Gyűrött, sötét nadrágja, szennyes, vérfoltos inge, csapzott haja verésről árulkodik, arcán is ütésnyomok. Körülnéz, leroskad arra az ágyra, melyen a palást van. A pap a ruhadarabot átteszi a másik ágyra, döbbszenten, tanácstalanul áll.)

Férfi: Dicsértessék.

Pap: (önkéntelenül elmosolyodik) Áldás, békesség.

Férfi: (restelkedve) Bocsanat... eltévesztettem... a mai világban...

Pap: Nem tesz semmit. Egy az Úr.

Férfi: Megverték. Rám támadtak... ketten... hárman.

Pap: *(leül szembe a férfival)* Verték? Miért?

Férfi: *(előrehajol, bizalmasan mondja)* Ezeknek nem kell ok. Ez a módszerük. Egy ökölcsapás a szólítóra, egy rúgás a lágyékba. Az ember összecsuclik, jön egy felütés, fröcsköl a vér, összerándul a gyomor, szétpattan az agy.

Pap: Rettenetes. Hogyan segíthetnék?

Férfi: Fázom. *(A pap a palástja után nyúl, széthajtogatja, a férfi vállára teríti. A férfi az előbbi pózban marad)* Köszönöm. Igazán szép ruhadarab, bár nem túl meleg... Ilyen anyagot manapság nem kapni.

Pap: Ez valójában nem ruha. Inkább jelkép. A szolgálat jelképe. Nekem a szereteté is. A gyülekezet ajándéka. A kelmét egészen Amerikából küldték.

Férfi: Nagy hivatás ebben az istentelen világban az Urat szolgálni.

Pap: Nem az Urat. Neki nincs szüksége a mi szolgálatunkra. Az emberekhez kell odahajolni.

Férfi: Ez igazán szép gondolat. Csakhogy az én tapasztalatom szerint, aki közel hajol hozzám, már üt is. Vagy valami mást, még rosszabbat akar. Elém áll a detektív, az arcomba liheg. Szabad Európa, fasiszta könyvek, titkos összejövetelek, pesti srácok. Nem értettem. Azt sem tudtam, mit akar. De pontosan éreztem, hogy a szavak a torkomba hatolnak, mint amikor a libát tömik. Összehúzódom *(meg is teszi)*. El akarok tűnni *(összerántja magán a palástot)*.

Pap: Nem szabad félni. A félelem kiszolgáltat.

Férfi: Nem szabad félni... Mondani könnyű. Az én logikám más. A félelmet tudatosítani kell, már csak azért is, hogy legyen esély a védekezésre. A félelem az ember természetes közege. Benne élünk, és bennünk él. Mi vagyunk a forrása és a célja is.

Pap: Mekkora emésztő keserűség. Mennyi gyötorem.

Férfi: Magát nem emészti ez a rendszer? Magát nem gyötiri ez az elnyomás? Nem érzi, nem tudja, hogy veszélyben az élete? Elkapták! Már az övék. És nem eresztik. Ráírták a fejlapjára: bűnös.

Pap: *(elgondolkodva, mint aki hirtelen rádöbben, hol is van)* Mi lehet a bűnöm? Az életem nyitott könyv. Nem tettem olyat, amiről ne tudnék tiszta szívvel számot adni. Soha nem vezetett bántó szándék, indulat, harag. Elfogadtam azt, ami sorsomul méretett. Elfogadom most is.

Férfi: Ha majd meztelenül áll a falnak fordulva, és csikket nyomnak el a hátán, ha kitépi a haját, letépi a körmeit, rúgják, tapossák... azt is elfogadja?

Pap: (*bizonytalanul*) Miért tennék? (*némi szünet után*) Miért mondja ezt?

Férfi: Mert ez a közeli jövője. Mert ideje elkezdni félni, gondolkodni, kitalálni, mivel mentheti magát. Tegye fel a kérdéseket.

Pap: Miféle kérdéseket?

Férfi: Azokat, amiket majd ők is feltesznek. Annyit csak tud, hogy miért hozták be. Szervezkedés. Baráti kör. (*A baráti szót különös hangsúllyal ejti*)

Pap: Egyházi ember vagyok. A gyülekezet lelki gondozója.

Férfi: Rossz válasz! Már el is kapták. Gyülekezet. Már a szó is rendszerellenes. Mi a szovjet társadalomnak vagyunk a tagjai, melyet a párt vezet. Minden más felforgatás, reakció, államellenes.

Pap: (*zavartan*) Nem is értem. A szovjet társadalom tagja... párt...

Férfi: (*a pap arcát fürkészi, lassan, tagoltan mondja, mint aki magyaráz*) Ez a lényege. Gyülekezet? Szekta! Veszélyes! Szovjet nép. Internacionizmus. Haladó.

Pap: Ezt írja az újság, erről hallani a rádióban. Szerintem, akik ezt mondják, azok is tudják, a valóság bonyolultabb. Az élet ajándék. Lehetőség arra, hogy végigmenjünk a saját utunkon. Szabad akarattal tegyük azt, ami gyarapítja a jót.

Férfi: Szabad akarat... Nem, nem. Kollektív tudat. És ki dönti el, mi a jó? A pap? Itt? Itt a párt a mindenható. A pap is azt szolgálja.

Pap: (*irritálja a beszélgetés, elutasítóan*) Nem. Engem a hitem az emberhez köt. Ha kell, biztatok, ha kérik, tanácsot adok, könyveket fiatalok kezébe. Hirdetem az Úr...(*gondolkodik, keresi a szavakat*) az emberarcú élet valóságát... ahogy lehet.

Férfi: (*ledobja válláról a palástot, feláll, fel-alá járkál*) Mondom, el-kapták. Ez tizenöt év Szibéria. Kár magáért. Na de nem maga lesz ott az egyetlen pap. (*Felölti a palástot, két kezét felemeli, mintha áldást osztana*) Béke veled, testvérem. (*A palástot a pap vállára teszi, megigazítja.*)

(*Kulcsörgés, ajtónyitás hallatszik. A pap és a férfi eltűnik a megvilágított teret ölelő sötétben. Becsapódó vasajtó hangja. Kicsit később: ütések, nyögések, tompa puffanások, hangfoszlányok kaotikusan, összekeveredve, hol hangosabban, hol halkabban át-átszűrődik*): Idegen hang: amerikai palást... cialista öntudat... könyvet... agit... a Pap hangja: kérem, kérem... ajándék... a gyülekezet érdeke... nem... a Férfi hangja: gyenge... nem..... a jegyzőkönyvet ... veszélyes...

II.

(Kulcscsörgés, ajtócsapódás, a sötétből előtűnik a pap. Elgyötört, az arcán ütések nyomai. A palást több helyen meszes. Az ágyra zuhan. Erőlködve felül. Nehézkésen feláll. Bizonytalan mozdulatokkal tisztogatja a palástot, majd az ágyra teszi. Ajtónyitódás. Megjelenik a férfi. Rajta is újabb verés nyomai. Ennek ellenére határozottan mozog.)

Férfi: *(Leül arra az ágyra, amelyiken a palást van. Felölti.)* Áldás, békesség. Ezen is túl vagyok. Fázom, nagyon gyenge vagyok. *(Összevonja magán a palástot, szinte az egész testét eltakarja vele)* Nem akadékoskodtam. Aláírtam a jegyzőkönyvet. Veszélyes lett volna tovább macacskodni.

Pap: *(Megütközik a férfi viselkedésén, előbb a palástot nézi, majd a férfi szemébe néz.)* Kérem, tegye azt le. Itt van a zakóm *(darabos mozdulatokkal leveszi, a karját nehezen emelve a férfi felé nyújtja a zakót).*

Férfi: *(Megdöbben, tétoázik, nem tudja eldönteni, mit tegyen. Ledobja válláról a palástot, elveszi a zakót. Az ágyra teszi.)* Bocsánat. Nem akartam...*(keresi a helyes kifejezést)* megsérteni. Sajnálom. Maga is cudarul néz ki. Én figyelmeztettem. Nincs értelme erősködni. Ezek mindent tudnak. Még azt is, amit maga nem is sejt.

Pap: Ennek semmi értelme. Ez lehetetlen, esztelen és barbár.

Férfi: Mondtam, fel kell készülni. El kell kezdeni félni és védekezni.

Pap: Védekezni, ha hárman vernek...

Férfi: Nem, nem-nem! A szavaktól kell félni, a vádak ellen védekezni. Látja, én már túl vagyok a dolgon. Mindent bevallottam. A Szabad Európát, a tiltott könyveket, a titkos összejöveteleket. Csak a pesti srácokat nem értem. Maga érti?

Pap: Gondolom, a tavalyi budapesti eseményekre utaltak. A forradalomra.

Férfi: *(felélenkülve)* Magyarországon forradalom volt?! Gyilkosságok. Lámpavason lógó emberek. Rablás. Zűrzavar. Káosz. Ez forradalom? Miféle forradalom? Szovjet embereket öltek. Kommunistákat. Tankokat gyújtottak fel. *(Különös hangsúllyal)* Ledöntötték Sztalin szobrát.

Pap: Honnan tud ezekről?

Férfi: *(habozva, zavartan)* Megírták az újságok. Még egy brosúra is megjelent... Tudom, mondták...

Pap: Újságok... Kik mondták? *(felemeli, a vállára teríti a palástot)* Ha mindezt tudja, értheti a pesti srácokat is.

Férfi: Á. Nem. Mit lehet azon érteni? Pesti srácok... Mint valami ifjúsági összejövetel.

Pap: Van az úgy, hogy a leggyengébbek, a legjámborabbak egyszer csak bátorságot nyernek. És azt mondják: elég volt.

Férfi: Ezek szerint maga is tud ezt, azt. Netán ismerősök... esetleg rokonok...

Pap: Nem hallottam róluk. Nincs hír. Remélem, nincs semmi bajuk. *(leveszi, összehajtja, az ágyra helyezi a palástot)* Messze vannak.

Férfi: Messze?

Pap: A határon túl.

Férfi: Határ... Vasfüggöny.

Pap: Nem, azon ők is belül rekedtek.

Férfi: Hát... Nem könnyű. Az ember félti az övét.

Pap: Mindenkiért aggodom. Mert mindenki veszélyben van.

Férfi: Tiszteletes úr, ön nem híve ennek a rendszernek.

Pap: Az én meggyőződésemnek nincs politikai alapja. A hitem ennél erősebb fundamentumra épül. Az embert vezérlő isteni útmutatásra. Az emberi jóságból és szeretetből táplálkozó értelemre.

Férfi: Mondom én, hogy maga tagadja a szovjetrendszert. Megértem. Volt egy magára szabott világ, amelyben mindenki azt tartotta értéknek, amit ön. Ott volt a temploma, a nyája. Érezhette, hogy sokak felett áll. Aztán jött a front, az új rend. És magától szépen elvettek mindent. Az emberek már nem a templomba járnak, hanem szemináriumba.

Pap: Ezek csak külsőségek. A templom áll. A gyülekezet él. A szorításoktól csak összetartóbb lett. A hitet lelkünkbe rejtettük. Ezeket nem vehették el. Amit zabráltak, ház, bútorok... csak tárgyak.

Férfi: Na és a föld?! A kuláktalanítás? A kolhozok? És ateista múzeumot rendeznek be a templomban? És a papokat javító-átnevelő táborba küldik?

Pap: A földet meg lehet szállni, el lehet venni. Egy papírra ráírni, hogy ezután másé. De az ekét, a kaszát nem ragadhatják ki a földműves kezéből. Ezek is azt hirdetik, hogy a föld azé, aki megműveli. Kisöpörhetik a padlásokat, elvihetik a vetni való magot is. A templom követ széthordhatják. A Miatyánkot nem lehet betiltani, és megmarad a fohászban a mindennapi kenyér. A pap a rács mögött is pap marad.

Férfi: Na de a fiú már csak napszámos a birtokon, ami az apjáé volt. És a lelke is már mást szolgál.

Pap: Ez nem ilyen egyszerű. Az apák példája a jó úton tartja a fiúkat, és akkor is, ha a munka szolgálai, az erős akaratút nem taszítja cselédsorba.

Férfi: Nincsenek példák. Szibériában írt erdőt a példa. És ott is temetik el. Vagy szenet fejt egy donbászi bányában. Ott is a föld alatt van már. Mit tanulnak

a maga fiai halottszerű anyáktól, éjszaka a párnát gyűrő feleségektől? *(Felveszi az ágyról a palástot, meglendíti, mint valami zászlót, a pap vállára kanyarítja)* Itt már a szovjet szellem a tanár, a szovjet élet a példa, a szovjet akarat az úr.

(Kulcscsörgés, ajtónyitás hallatszik. A pap és a férfi eltűnik a megvilágított teret ölelő sötétben. Ugyanonnan két fiú bukkan fel. Az egyik 14 éves, alacsony, zömök, a másik 16 éves, átlagos testalkatú. Becsapódó vasajtó hangja. A két új jövevény tanácstalanul álldogál, bántja a szemüket az erős fény. Rémműlten, mégis kíváncsian hallgatják a kívülről beszűrődő ütések, rúgások, testek zuhanásának zaját. Idegen hang:) forradalom... a rokonok... a templom... a pap hangja: ...marad papnak... nem... ne... kérem... nem... a férfi hangja: a fiúkat... ne bánts... méreg...

III.

(Kulcscsörgés, a vasajtó nyikorgása. Megjelenik a férfi, jóval megviseltebbnek látszik. Szemügyre veszi a fiúkat, leül az egyik ágyra.)

(Bebotorkál a pap. Ő is összetörtebb, palástja még viseltesebb, a gallérjánál hosszú szakadás. Az egyik, majd a másik fiúra néz, mintha mondani akarna valamit, aztán lehajtja a fejét, lecsúszik válláról a palást. Az üres ágyra roskad.)

Első fiú: *(a paphoz lép, felteszi a lábát az ágyra, ráteríti a palástot)* Jól kikészítették, az már biztos.

Második fiú: *(közelebb lép a paphoz)* Hogy kerül ide egy pap?

Férfi: Hogy kerül ide két kölyök? Ismeritek?

Második fiú: *(ellenségesen)* Honnan ismernénk. Mi nem ismerünk senkit.

Férfi: Egymást csak ismeritek.

Második fiú: *(gyanakodva méregeti a férfit)* Mi köze... *(elhallgat, megdönti magát)* Hát persze, egy utcában lakunk.

Első fiú: Autóval jöttek. Papírt mutattak. Még anyáéknak sem szólhattam. *(Társára néz)* Csak nem fognak minket is verni...

Második fiú: *(harciasan)* Kikaparom a szemüket *(két ujját villaként tartja, ahogy az orosz frájerek ijesztgetnek)*. Csak nyúljanak hozzám.

Férfi: *(nyugtatra, atyáskodva)* Hagyjátok a tiszteletet pihenni. Gyertek, üljetek ide. *(Két kezével meglapogatja maga mellett az ágyat. A fiúk az ágyra ülnek, igyekeznek minél kényelmesebben elhelyezkedni)* Meséljete.

Első fiú: Nem mese ez. Két éjszakát a pusztá betonon aludtam. Valami kekszét adtak, meg teát. Olyan íze volt, mint a petrónak. Nem szólt hozzám senki, csak bedobták a kekszét. *(Lehajtja a fejét)* Tudtam én, hogy ez lesz a vége.

Férfi: Minek a vége?

Első fiú: Hát annak...

Második fiú: Hát annak, hogy nekik ugrottunk. Megmutattuk nekik, hogy mi sem félünk.

Férfi: Kiknek?

Első fiú: A beszpekásoknak.

Második fiú: Dehogy a beszpekásoknak. A népnek. A magyaroknak.

Férfi: Hát ez szép dolog. És mi volt a nagy nekiugrás? Megtámadtátok a tankokat?

Első fiú: Á, dehogy.

Második fiú: Most mit ízél. Tán maga megtámadta... *(vár, gondolkodik, kérdően néz a férfi szemébe)* Biztosan van oka, hogy ide hozták.

Férfi: Oka az van. *(Elgondolkodva)* Mindennek megvan a maga oka, célja...

Második fiú: Röplapoztunk. Vásárnapon kiplakátoztuk a piacot.

Első fiú: Én csak a betűket vágtam gumiból.

Férfi: Az is bátor tett. És mit raktatok össze azokból a betűkből?

Első fiú: Hát például: *(feláll, mint aki verset mond)* Szovjet tetvek! Ne szívjátok magyar testvéreink véré! *(leül)* A csurmában a nyomozó meg is kérdezte tőlem: mi a különbség a szovjet, meg a magyar tetű között. Egy kicsit el is szégyelltem magam. Mert valóban, a tetű az tetű. Nincs különbség. De a másik azért megvédett. Azt mondta: nézd már, ennek a gyereknek nem éri a lába a földet. Ezekről féltjük mi a szovjet rendszert? ...A lábam meg tényleg nem ért le, csak, ha egészen előrecsúsztam a széken.

Férfi: Ez a tetű dolog valóban túlzás. Hogy jut valakinek ilyen az eszébe?

Első fiú: Amikor megtetvesedtünk az iskolában, és anyám elsopánkodta az egész rokonságnak, hogy nincs mivel kiirtani belőlünk a tetűt, a nagyapám belepiszkált a hajunkba, és azt mondta, ezek csak süldő tetvek, láttatok volna, milyen lovakat szedtünk ki egymásból Kolimán...

Férfi: És te ezért azt hiszed, hogy az orosz tetű nagyobb. Az öreged ezt csak úgy mondta.

Pap: *(feltápaszkodik, ültében a többiek felé fordul, a palástot összehajítja, az ölében tartja)* A tetvek egyformák. Az emberek különbözők. Már csak a helyzetük mássága miatt is. Ott, ahol hatalmi szóval parancsba foglalják, hogy bűnös a nagyapa, bűnös az unoka, egy falu, egy nemzet... *(elhallgat, sóhajt)* csak azért, mert más nyelven beszél, ahol a más az egyet jelent az ellenséggel, ott az egyforma tetvek másképp szívják a vért.

Férfi: Ezt az elvtársak most verték a fejébe, vagy inkább hülyére verték, és most félrebeszél?

Pap: Azt hiszem, rájöttem, hogy milyen sorsot szántak nekem. Ezeknek kell egy bűnbak. És engem választottak.

Első fiú: A tiszteletes úr is röplapozott?

Második fiú: Nem úgy néz ki. Inkább papolt. Sokat járt a szája.

Férfi: Nem. Ez komolyabb ügy.

Pap: Nincs semmilyen ügy. Nem is kell. 44-ben sem kellett. Jött a parancs, és már masíroztunk is Szolyva felé. Ujjasban. Eleinte nótázva. Volt, aki szandálban menetelt, és még akkor is az volt a lábán, amikor átszédült vele a vonat az Urálon. Már aki eljutott odáig, és nem vitte el a vérhas a gyűjtőlágerben. *(elhallgat, sóhajt)* Lehet, ő járt jobban. Legalább hazai földbe hantoltál el. Nem kellett megtapasztalnia, milyen a donbászi bánya, a kazahsztáni pusztai vihar, hogy siklik el a fejsze tompa éle a szibériai fák megfagyott törzsén. Milyen ízű a korpaleves, hogy válik elmeháborodottá az ember, ha a sós hering után két napig nem osztanak vizet a vagonban. Nem élte át a kint, a szégyent, hogy csak a gyengeség miatt nem tépi ki társa, rokona kezéből a ragacsos fekete kenyérdarabkát.

Első fiú: Az én apámtól 54-ben jött az első és utolsó levél. Azt írta, jól van, napoznak a tajgában. Csak a szűnyog sok.

Második fiú: Tetű, szűnyog... Csak szívták a vérünket.

Férfi: Szívták, nem szívták. Megérdemeltük. Végig ott voltunk Hitler oldalán. Kárpát szent bércére zúgva száll, visszaszáll... Erdély, Délvidék, Felvidék visszatér... Minden magyar, csak a tetű szovjet?! *(A pap felé fordulva)* Hát mire számított?

Pap: Békére.

Férfi: Miféle békére? Elfogad. Beolvad. Békén hagyják.

Második fiú: Mindjárt lecsapom. *(a mutató- és a nagyujját előreszegezve jelzi, kiszúrja a férfi szemét)* Kivájom a szemét.

Férfi: Nyugi. Csak azt akartam, hogy értsétek, *(előbb az egyik, majd a másik fiúra néz)* van ilyen nézet is. Ha eddig senki nem mondta el, hogy nincs értelme nekik ugrani, mert csak a ti fejetek törik be, hogy jobb a győztes oldalán meghúzódni, mint kiállni a vesztes mellett, akkor ideje megtanulni.

Pap: *(úgy áll, hogy a férfi ne nézhessen a két fiúra)* Hagyja ezeket a fiúkat. Ki tudja, mit tettek velük, mit akarnak tőlük.

Férfi: Féljen és féltsen. Amíg még van kiket.

Pap: Már kihullott szívemből a félelem. Az első kihallgatás előtt még tartottam a fájdalomtól, attól, hogy megroppanak, gyenge leszek. A má-

sodik verést alig éreztem. (*eltűnődik, mintha maga is csak most tudatosítaná a történeteket*) Persze az is lehet, hogy jobbára ájult voltam. Ezért lehetek most is ilyen kába. (*elhallgat, leül az ágyra, összegörnyed, majd kiegyenesedik*) Mindegy. Viselni kell, amit a sors mér ránk. Lehet, hogy valóban bűnösök vagyunk...

Második fiú: Az volt a bűn, hogy hagytuk magunkat, hagytuk, hogy ránk telepedjenek, átírják az utcaneveket, kimondhatatlan neveket adjanak a falvaknak. Mi csak sunyítottunk, drasztvujtéztünk, tovarisoztunk. A fene, ami megette. Ők meg csak: davaj, davaj. Hamarabb kellett megkérdezni: hol vannak az apák? Hova, miért vitték el őket? Hamarabb kellett volna nekik ugrani! Lesz, ami lesz.

Férfi: De kis bátor vagy. Egy hős.

Első fiú: (*lelkese*) Megtettük. Mikor édesanyám elmesélte, hogy mit olvasott a piaci lapokon, háborgott is, félt is, de azért... azért látszott rajta, hogy, hát hogy... úgy felemelte a fejét, olyan büszkén. Én nem mondtam semmit. Néztem, és olyan jól éreztem magam.

Férfi: Nicsak! Köhög a bolha.

Második fiú: De legalább köhög! Maga meg... maga meg... magát biztos valami lopásért zsuppolták ide. Vagy... vagy valami még rosszabbért.

Férfi: Van-e annál rosszabb, mint amikor tacsókókölyök belekeverednek a politikába? Nekiugranak. Aztán majd mások isszák a levét.

Pap: Elég volt. Ezt így nem szabad.

Férfi: Már miért ne lenne szabad. Csak tudják, hogy másokat is bajba kevernek. Kuruckodnak, betyárkodnak, aztán, amikor szétcsapnak közöttük, mentik a szaros kis életüket, másokra kenik a lekvárt.

Első fiú: Én nem kentem semmit senkire. Válaszoltam arra, amit kérdeztek. Őszintén, az igazat.

Férfi: Az pontosan elég. Hány nevet mondtál? Ötöt, tízet? És azok hányat? Ugyanannyit? Tudsz számolni?

Első fiú: (*gondolkodik, meg-megmozdulnak az ujjai, mintha számolna, bizonytalanul, halkan*) Hetet. Azt gondolja, hogy őket is behozták? Á. Van köztük, aki csak hetedikes.

Férfi: Dehogyanem.

Második fiú: És ezt honnan tudja? És maga hányat mártott be? Hozta az egész osztálykönyvet?

Férfi: (*készülődve, mint aki indul valahova*) A neveket mindig mások mondják. (*Kulcsörgés, a vasajtó csikordulása. A férfi elindul a sötétség*)

felé, megfordul, széttárja a karjait, a fejét jobbra billenti) Bevégeztetett. (megfordul, eltűnik, a színpad elsötétedik néhány másodpercre. Amikor ismét fény lesz a színen a két fiú és a pap van.)

IV.

Első fiú: Elvitték.

Második fiú: Legalább nyugtunk lesz. Úgy beszélt, mint valami pártember.

Első fiú: Hogy kerülnének ide pártemberek?

Második fiú: Nem mindegy? Elment.

Első fiú: *(a pap felé fordul)* Tiszteletes urat is elvitték? Vagy itt verték a cellában? Nekem azt mondták, amikor a fogdába raktak, hogy onnan csak hordágyon szokták kivinni a delikvenseket. Így mondta a milicista: delikvensek. Magyar volt. Fiatalember. Nagydarab. Olyan vörös volt az arca, mint akit leforráztak. Azért engem nem bántottak. Szóval azért gondolom, hogy csak nem lesz baj.

Második fiú: Nem lesz baj, nem lesz baj. Csak ezen jár az eszed.

Első fiú: Meg éhes is vagyok. Hogy elvitték a krapekot, esetleg alhatok alul... megháthogy... a tiszteletest se zavarjuk...

Pap: Fiúk, nem lesz semmi baj.

Második fiú: Nem-e? Negyvennégyben elvitték az unokatestvéretem, pedig még a gimnáziumot sem fejezte be.

Pap: Azok az idők már elmúltak. *(inkább csak magának, a semmibe nézve)* Berendezkedtek már annyira az elvtársak, hogy biztonságban érezzék magukat.

Első fiú: A nagymamám mesélt szörnyűségeket. Egy asszony a saját fiát küldte lágerbe. Az úgy történt, hogy ez a fiú csenevész gyerek volt. Egy kicsit puklis is. Nem volt cserkész, nem vették fel leventének sem. Az anyja nagyon szégyellte, hogy ilyen nyámnyila gyereke van. A Szolyvára menők az ő utcájukon masíroztak. Az asszony meg odaszólt a fiának: te még levente sem voltál, legalább most menj és segíts, azt a három napot te is kibírod. Az meg beállt a sorba.

Második fiú: Az anyja meg, amikor hallotta, hogy pusztulnak az emberek Szolyván, azt hitte, hogy a fiának is vége. Felakasztotta magát.

Első fiú: Ez az ember tavaly hazajött. Mi pulyák az utcán játszottunk, amikor befordult a sarkon egy szőrös alak. A fején olyan usanka, hogy belelógott a szemébe, a hatalmas pufajka úgy dudorodott a hátán, hogy

tisztára egy púpos ördögnek látszott. Szaladtunk elébe, ő meg csak káromkodott oroszul. Aztán meg kiderült, hogy nem is púpos, csak a hátizsákjára vette fel a pufajkát.

Második fiú: Mert még azt a kis semmit is félni kellett a vonaton.

Első fiú: A házban meg már valami távoli rokon vénasszony lakott, aki seprűvel verte, amikor be akart menni. Kiabált, átkozódott, az egész utca összeverődött. Azt ordította, hogy már mindent elvettek, mindenkit megerőszakoltak, most még egy partizánt is be akarnak rakni a házba.

Második fiú: Most már jól megvannak. Mint spájzban a befőtt. Mi meg megyünk a helyére.

Pap: Az nem lehetséges. Már hazafelé szállingóznak, akik... *(habozik, hogy kimondja-e)* akik... megmaradtak.

Első fiú: Az jó.

Második fiú: Vannak, akik jönnek, és olyanok is, akiket visznek. '53-ban az unokabátyámat kapták el.

Első fiú: Az anny... *(elharapja a szót, bocsánatkérően néz a papra. A pap elmosolyodik)* az volt a nagy nekiugrás. *(Arc kifejezésével, testtartásával jelzi, nagyon szeretné folytatni, csak bátorítást vár a paptól. A pap bólint, érdeklődést mutat.)* Fel akarta robbantani a Sztalin szobrát.

Második fiú: Pedig az anyja ruszin asszony volt. De ő sem szerette a szovjeteket.

Első fiú: Összeszedte a német meg orosz történeteket. Kiszórta belőlük a puskaport. Jó sokat gyűjtött. Abból csinált bombát. Azt nem tudhatjuk, hogy robbant volna vagy sem, mert este a szobornál elkapták.

Második fiú: Sztálint már eltemették, amikor elítélték. Vagy egy évet ült, és anyámék meg örültek, hogy ilyen kegyesek a kommunisták. Aztán elkezdett üszkösödni a lába. Előbb bokában, aztán térdben, végül combtőnél kellett levágni. Olyan lett, mint a Sztálin-szobor. Egy tolószékes élő mellszobor.

Első fiú: Azt mesélte, hogy a cellában, ha lefeküdt, a kezével elérte az egyik falat, a lábával a másikat. Csakhogy nem feküdhett, mert este kivitték a priccset, a betonra pedig több veder vizet öntöttek. Csak állt a vízben a két vállát a sarokban a falnak nyomva. Enni meg csalánlevest, répalevest meg pondrós kását kapott.

Második fiú: Azt mondta, hogy a börtönvagonban Kijevig egy magyar fiú volt az egyik őr. *(A papra néz)* Miért van az úgy, hogy a rács mindkét oldalán mi állunk?

Pap: (*Elgondolkodik, lehajtja a fejét, a palástot, ahol a szakadás van, rendezgeti. Felemeli a fejét. A fiúkra néz, szomorú, de határozott.*) Jön pillanat, amikor az embernek választania kell. A rácson kívül él járomba hajtott fejjel, eltérve a páriasorsot. Elfajtotja a lélek feltörő háborgását. És elhiteti magával, hogy tiszta marad. Szolgául szegődik, és a biztonság csaló reményéért felad hitet, elvet. Ez is, az is a rácson kívül marad. Vannak, akik nem tudnak, nem akarnak színlelni, idomulni. Mert hisznek, mert tudják, az igazság nem osztható, nem lehet alkudni rá, mert nem eladó portéka, hanem Isten kegyelme. Olyan világban, ahol ezt tiltják és tagadják a rács mögé kerülnek az igazak, és oda számúzik a szabadságot is.

Második fiú: Mi is ott leszünk? Ott leszünk.

Első fiú: Mit tehetünk, hogy túléljük? Mert túl lehet élni. Ugye?

Pap: Az ügyeskedés nem segít. Inkább árt. Az izmok ereje hamar odalesz. Ahogy gyengül az ember, úgy veszti el a reményt, az ilyen, ha nem kap segítséget, hamar feladja.

Első fiú: Ki tud segíteni?

Pap: Rokon, jó szándékú felebarát, egy pap.

Első fiú: (*a Második fiú felé fordul*) Akkor mi majd segítjük egymást!

Második fiú: (*bólint*) Majd kihúzlak a pácából.

Pap: (*Mosolyog, szeretettel néz a fiúkra. Komoly hangon folytatja*) A második lágeremben magyarok is raboskodtak. Amikor megtudták, hogy pap vagyok, többen jöttek, kérdezték, tartok-e misét. Nem értettem. Elmondták, nekik eddig római katolikus papjuk volt, aki bekerült a legutóbbi transzportba. Első meglepetésemben csak annyit mondtam, én református vagyok, nem misézek. Egy történetből aztán minden világossá vált. Az atya még valahol Ukrajnában lett öntőmunkásokkal készítettett egy apró kelyhet és keresztet. Kétnapi kenyér-adagját áldozta fel. Ruhájába, cipőjébe rejtve vitte magával légerről lágerre. És titokban misét celebrált. Amikor abba a táborba ért, és levette a lábbelijét, a kapcája fekete volt az alvadt vértől, a talpán pedig kereszt alakú seb tátongott.

Első fiú: Annyi esze nem volt, hogy kivegye a keresztet?

Pap: Őrizték, hajtották őket.

Második fiú: Azt már ne mondja, hogy a lágerben csak úgy engedték az istentiszteletet.

Pap: Nem. Baj lett volna belőle, ha megtudják. De esténként jobbra békén hagyták a rabokat. Ilyenkor össze lehetett jönni. Így aztán folytattam a tisztelendő szolgálatát. Olyanok voltunk, mint a katakombákban rejtőző őskeresztyének. És így kell megmaradnunk itt és most is.

Első fiú: Az a pap egy szent volt.

Pap: Nincsenek szentek, de a lélekben erős ember még a legreménytelebbről helyzetben is hitéhez méltóan cselekszik. Én is teljesítettem, amire a palást kötelez. *(Magához öleli a palástot, felegyenesedik)* És mindig ezt fogom tenni.

(Kulcscsörgés, ajtónyitás csikorgó hangja. A pap eltűnik a sötéttségben.)

V.

(A cellánál nagyobb tér. A nézőtérrel szembeni falon Lenin-kép, alatta szék, asztal, fogas. Az asztalon olvasólámpa, bakelit tintatartó, írószerek, papír. A másik asztal a tér jobb oldalán a nézőtérhez közelebb áll, rajta olvasólámpa, teleírt papírlapok, Belomorkanal cigaretta, hamutartó, gyufa, az asztal előtt és mögött is szék. A szemközti asztalnál a belügyi szervek hadnagya, kissé kopottas uniformisban. A másik asztalnál egy alezredes ül a hadnagy felé fordulva. Uniformisa és csizmája is makulátlan. Fején tányérsapka. A bal oldalról, a sötétből megjelenik a pap, vállán a megviselt palásstal. A hadnagy int neki, hogy menjen a másik asztalhoz. A pap odaballag. A hadnagy int, üljön le. A pap leül. Ekkor az alezredes feléje fordul. A pap meglepetésében feláll, előtte a férfi ül.)

Férfi: Csak nyugodtan foglaljon helyet. *(A pap nem mozdul, a férfi szemmel láthatóan elégedett az elért hatással, kivesz a dobozból egy cigarettát, az asztal lapjának ütögeti, a dobozra teszi)* Eljött az ideje, hogy hivatalosan is elbeszélgezzünk, *(leveszi, az asztal szélére teszi a sapkáját)* de azért számíthat a régi ismerős jóindulatára. *(Mosolyog, széles, színpadias mozdulatokkal kínálja helytel a papot)* Kérem, üljön le. Valahogy csak el kell kezdenünk *(felveszi az asztalról a papírokat, rendezgeti, igazgatja)* ennek az ügynek a lezárását. *(A pap leveszi a palástját, a hadnagy hozzá lép, elveszi a palástot, az asztalról a sapkát, a fogasra teszi mindkettőt, leül)* Nem tart sokáig. Minden tiszta, minden a helyén van. Mindent jegyzőkönyvbe vettünk. *(Lapokat tesz le az asztalra)* Az amerikai kapcsolat, az ellenforradalmi csoport, tiltott könyvek birtoklása, terjesztése, és így tovább, és így tovább... De ennyi is elég. Itt a vallomás is. Aláírja, és mindenki szabad. Na, maga nem, de biztosítom, rövid tárgyalás lesz, jelképes büntetés. Közeleg a nagy október negyvenedik évfordulója, amnesztia, novemberben már otthon is lehet.

Pap: *(leül, a férfire néz)* Miért? *(képtelen folytatni)*

Férfi: Mit miért? Miért tartóztattuk le?

Pap: Miért játszott a rabot?

Férfi: Mert mindenütt ott kell lenni. A megfigyelés a kiemelésnél is fontosabb. Mindent tudni kell. Mindent látni kell. És mi mindent látunk és hallunk. Halljuk, amit az iskolában mondanak, és azt is, amit a templomban. Ha egy teremben van tíz széksor, mi tízszer halljuk, amit ott mondanak. Már a tervezettkor tudtunk a röplapokról, jelentett tanuló, tanító, szomszéd, névtelen levél is jött...

Pap: Akkor miért nem előzték meg az egészet?

Férfi: A madarat akkor kapják el, amikor már beleragadt a lépbe. Ha korábban nyúlunk érte, elrepülhet. Hamarabb tudtunk az amerikai csomagról, mint az, aki kapta. Teljes jelentésünk van a látogatóiról, kinek, milyen könyvet adott. És most már azt is tudom, hogyan gondolkodik, mit akar. Minden tiszta, egyértelmű.

Pap: Akkor azt is tudnia kell, hogy nincs semmilyen szervezkedés, nincs amerikai kapcsolat, csak egy kedves ajándék, amiről sejtelmem sem volt. Amivel a gyülekezett...

Férfi: A gyülekezett. És még azt állítja, hogy nem szervezkedtek. Az egyik összesűgött a másikkal, a harmadik levelet írt... És ha azt mondom, hogy a dollárokat is megtaláltuk, és azt is tudjuk, hol áll a könyvespolcán a Mein Kampf.

Pap: Az lehetetlen.

Férfi: Nincs lehetetlen.

Pap: Odatették.

Férfi: Látja, nincs lehetetlen. A lép köré magvakat is szórni kell.

Pap: Ez csalás.

Férfi: Dehogy is. Csupán egy kis rásegítés, biztosíték. A szavakat le lehet tagadni...*(feláll, a másik asztalhoz sétál, elveszi azt a lapot, melyre a hadnagy éppen ír, összegyűri, aztán kisimítja, összetépi és zsebre vágja.)* Cseréljen tollat. Ez karcolja a papírt. Olvashatatlan macskakaparás az egész. *(A hadnagy felugrik, vigyázza áll, mondani akar valamit, de a férfi leinti)* Folytatni. *(A hadnagy leül, új tollhegyet tesz a tollszárba. A férfi a fogashoz lép, megsimítja a palástot, mintha tisztogatná, aztán végigsimítja, alul meghúzza a zubbonyát. Visszasétál az asztalához, a szék mögé áll)* Folytassuk. *(leül, felvesz az asztalról egy lapot, olvassa)* Ez a név emlékeztessen mindenkit ezeréves történelmünkre...

Pap: *(mint aki valamilyen szép emléket idéz fel)* Árpád.

Férfi: *(a papra néz, majd az asztalra, felvesz egy másik lapot, olvas)* A mi utunkat csillagösvény jelölte ki, nem tévedhetünk el...

Pap: *(még mindig átszellemülten)* Csaba keresztelője.

Férfi: Az nem is érdeklí, honnan tudjuk ilyen pontosan, hogy mit mondott?

Pap: Gyanítom.

Férfi: Az sem érdeklí, hogy ki volt a fülünk?

Pap: Nem. Ő is csak áldozat.

Férfi: Inkább a maga Árpádjai, Csabái az áldozatok. De ne féljen, gondoskodunk arról, hogy ők már a mi utunkat járják. Ők már nem ilyen értelmetlen neveket adnak majd a gyerekeiknek. Húsz... harminc év múlva Vlasyimirok, Nagyvezsdák születnek. *(a magasba néz, merengően)* Nagyvezsda, Remény – milyen szép, milyen biztató... nem gondolja? *(visszatér megszokott stílusához)* Lesznek, akik érdekből idomulnak, és lesznek, akik meggyőződésből. A végeredmény szempontjából teljesen mindegy. Sőt, aki számításból csatlakozik, abból válik megbízható zsoldos, jó pártkatoná, mert nem zavarják elvek és eszmék, nem mérlegel, ha parancsot kap, teszi a dolgát kérdések nélkül. Az elvből elvtársak, akik Marx-, Lenin-műveket olvasnak, és mindent szó szerint akarnak megvalósítani, okoskodnak, kommunista öntudatról papolnak, csak akadékoskodnak, zavarják a tiszta munkát. Miattuk kell papírokat teleírni, bizonyítani a nyilvánvalót, kérvényt körmölni egy rutin házkutatáshoz.

Pap: Erre már nincs szükség. Felesleges az álcázás. Itt ön parancsol.

Férfi: Helyes. Jól látja. Úgy gondolom, egy olyan nagy tudású, tekintélyes ember, mint ön, megérdemli, hogy nyílt legyenek.

Pap: Az őszinteség az adott helyzetben értelmezhetetlen fogalom. Ön következmények nélkül mondhat bármit. Én pedig bármit is mondok, annak bizonyosan lesznek következményei. A szavaiból az is kiderül, hogy az én sorsom már eldőlt. Már döntöttek.

Férfi: Ez nem ilyen egyértelmű. Sőt, a legfontosabb kérdés még nyitott. Legalább azt értékelhetné, hogy magyarul folytatjuk az eljárást. Már csak ezért is elvárható egy kis őszinteség, együttműködés.

Pap: Talán azt is köszönjem meg, hogy behozták, hogy... *(a férfi nem engedi, hogy folytassa, az asztalon heverő lapokra csap, ujjával megfenyegeti a papot)*

Férfi: Ne ironizáljon. Ezzel nem segít magán.

Pap: Van, amivel segíteni tudnék magamon?

Férfi: Természetesen van. Válaszoljon őszintén a kérdéseimre.

Pap: Kérdezzen.

Férfi: Hogyan jutott a palásthöz?

Pap: Már mondtam.

Férfi: Mondja el újra.

Pap: A gyülekezet tagjai leptek meg vele.

Férfi: Részletesebben.

Pap: Ahogy mondtam. Amerikából küldték.

Férfi: Ennyi?

Pap: Ennyi.

Férfi: Ön is beláthatja, ez így nem hihető. Ez valaminek a vége. Előtte kellett hogy legyen levélváltás, netán valamilyen más kapcsolatfelvétel. (*gondolkodik, mérlegel*) Na figyeljen ide. Lendíték a dolgon. Pontosán tudjuk, hogy egy levél előbb Magyarországra ment azzal, hogy onnan küldjék tovább Amerikába.

Pap: Nekem semmi ilyesmiről nincs tudomásom...

Férfi: (*meg sem várva, hogy a pap befejezze, meg sem hallva a választ*) Tudja mi ez? Konspiráció. A hatóság kijátszása. Maga szerint higgyük el, hogy az egészet egy özevyasszony találta ki, szervezte meg.

Pap: Önök ott keresnek bűnöst, ahol nincs. Nincs bűncselekmény, nincsenek tettesek.

Férfi: Ez így nem fog menni. Ön nem válaszol. Ön tagad. Titkolózik. Nagyon veszélyes. Rosszat sejtek. Azt várom öntől, (*úgy tesz, mint aki különböző lehetőségek közt válogat*) hogy ... hagyjuk a részleteket, rögzítsük a pusztá tényeket. Tehát, adott az amerikai kapcsolat. Ez vitathatatlan. Vannak kapcsolattartók. Ugyebár mentek, jöttek a levelek. Vannak közve-títők. Mert jött a csomag. Átvették. Átadták a palástot. Elmondja, kik hogyan és mikor. És be is fejeztük.

Pap: Az egész képtelenség. Így nincs mit mondanom.

Férfi: (*feláll, úgy tesz, mint aki nagyon csalódott, ingatja a fejét, tesz néhány lépést, széttárja a kezét, majd összefonja az ujjait, a paphoz lép, odahajol, mint aki kérleli*) Tiszteletes úr. Ön nem hajlandó elismerni a nyilvánvaló tényeket. Ez még a vallomásnál is ékebben tanúskodik a bűnösségéről. Hát mentse magát. Lehet, hogy csak áldozat, mások keverték bele az egészbe.

Pap: Mások.

Férfi: Na látja. Na végre!

Pap: Maga.

Férfi: (*olyan mozdulatot tesz, mint aki ütni akar, hátrahőköl, a székéhez megy, kihúzza magát, megigazítja a zubbonyát, leül, szigorú, hivatalos arcot vág*) Már elfelejtette a lágeréveket? Eszébe juttatjuk. Küldjük maga után az egész összeesküvő bandát.

Pap: *(a férfi szemébe néz, határozott, vádló hangon)* Negyvenezret hurcoltak el. Lehet, hogy már a fele sem él. Küldjék utánuk az öregeket, az anyákat, a feleségeket, zárják be a gyerekeket. Megtehetik. Nincs szükség kihallgatásra, tárgyalásra. Mondják ki: bűnös és indulhat a menet.

Férfi: *(örül a pap kifakadásának, tárgyilagos, szenvtelen)* Ezt kellett volna tenni már '44-ben, lehet, hogy '56 sem lett volna. Az elvtársak lágyszívűek voltak. Hibáztak. Nagyot, de nem helyrehozhatatlant. Végül is, megspóroltuk a vagonokat. A tábor itt is berendezhető. Még csak szögesdrót, őrk sem kellene. Kerítésnek elegendőek a tiltások, patruclok helyett olcsóbbak a fülek és a szemek. Harminc... negyven év és senki nem nevezi magát magyarnak, legfeljebb szovjetmagyarnak. Aztán már csak szovjetnek. És *(mint aki tananyagot mond fel)* eltűnik a nemzetek közti különbség, és kialakul az egységes szovjet nép.

Pap: A nyelvünket nem téphetik ki. A hitünket nem vehetik el.

Férfi: *(élvezi a helyzetet, mint aki egy jó, a fejében most összeállt tervet ad elő)* Igen. A nyelv tovább megmarad. Ez az adott szakaszban nem is baj, sőt hasznos. Sőt, kellene a magyar iskolák, könyvkiadás, újság. Igen, ez mind kell. Az anyanyelven szerzett tudás mélyebb. Mindenkit megtanítunk lelkesedni a pártért, hinni a szebb jövőben, teljesíteni az utasításokat. A költők majd verseket írnak. Tavasszal Leninről, nyáron a traktoros lányról, ősszel a nagy októberről. És lefordítják a nagy szovjet alkotásokat. A Pál utca fiúk helyett Timur és csapata. Egri csillagok, ugyan, Az acélt megedzik. És megkapnak magyarul minden párhatózatot, és lelkesedő leveleket küldenek a szerkesztőségekbe, melyben a terv túlteljesítésére tesznek ígéretet. És idő múltával ha azt hallják, haza, a világtérkép egyhatodát beborító vörös leplet látják. És idomulnak, mert már nem is akarnak más utat, más hitet, mint amit felajánl a hatalom.

Pap: Mindez nem történhet meg.

Férfi: Mindez már történik. És maga, a magafélék el sem tudják képzelni, hogy milyen hatékonyan. Lát ön gyereket, fiatalat a templomban? Süket vénasszonyoknak, krákogó rozogáknak hirdeti az igét. Amíg hagyjuk.

Pap: Mindig lesznek tiszták és hűek.

Férfi: Senki nem marad tiszta. Mindenkit betereleünk az akolba. Egyiket az érdek, másikat a félelem hajt oda. Beállnak a sorba a gyengék, mert védelmet remélnek, az erősek, mert vágynak a hatalomra.

Pap: Miféle hatalom ez?

Férfi: Ha fentről nézem, semmilyen. Inkább csak parancstovábbítás, szolgáléprúzás. De lentől nézve valóságosnak tűnik. Cím, rang, íróasztal,

annyi hatáskör, amennyivel fenn lehet tartani a befolyás látszatát. És ezek az emberek nagyon igyekeznek, úzi őket a bizonyítás, a minden körülmények közti megfelelés kényszere. Könyörtelenek, s mivel elvek helyett, a fennmaradás ösztöne hajtja őket, teljes mértékben megbízhatóak.

Pap: Mint maga.

Férfi: *(minden harag és sértődöttség nélkül)* Téved. Én felettük állok. Én adom ki a parancsokat, és döntök. Ez magasabb szint.

Pap: A rendszer tökéletesnek tűnik...

Férfi: *(közbevág)* Mert az.

Pap: De csak abból a nézőpontból, ahonnan maga szemléli. Ön egy tökéletes piramist lát. Mozdíthatatlan, megbonthatatlan egységet. Én, ott lenn a mélyben, ebben az emberekből rakott gúlában érzem a gomolygó fájdalmat és a szabadulás feszítő erejét is.

Férfi: Amit maga erőnek hisz, az csak tehetetlen tömeg.

Pap: Maga tömeget lát. Én az ég felé néző embert. Az embert, aki előbb vagy utóbb nemet mond.

Férfi: Arra gondol, ami Budapesten történt? Vagy arra a két kölyökre a buta röplapjaikkal? Csak nem hiszi azt, hogy volt egy szikrányi esély.

Pap: Lehet, hogy nem volt esély. De volt remény.

Férfi: Maga a legveszélyesebb a rendszer ellenségei közül. A nagyhangúakat könnyű kiemelni. Az ilyeneket feljelentik. Többen is. Még ezeket a kölyköket is. Magát nem. Még egy névtelen levelet sem kaptunk.

Pap: Akkor miért tartóztattak le?

Férfi: A választ maga is tudja. Nem a borozás közben Kossuth-nótákat ordítók, az ezeréves határt visszasírók a veszélyesek. Néhány plakáttól sem dől össze a Szovjetunió. Az ilyesmire még rászervezni is érdemes. Így lehet kiugrasztani a nyulat a bokorból. A hőzöngőkből válik a legmegbízhatóbb ágens. S minél nagyobb a hangja, annál biztosabb, hogy a mi emberünk. És ha már a mienk, akkor mindent szabad, mert a magyarsága már csak magyarkodás, ő maga eszköz, a mi eszközünk. Maga viszont... *(az asztalon keresztül közelebb hajol a paphoz, a szemébe néz)* maga viszont nem hajlandó együttműködni, sőt ellenszegül, ellenünk dolgozik.

Pap: Ezt nem értem.

Férfi: Mit nem ért? Azt, amit kérünk magától? Azt, hogy ideje lenne abbahagyni az aknamunkát és rendes szovjet emberként viselkedni?

Pap: Én pap vagyok.

Férfi: Ez nem magyarázat. Rendnek kell lenni. A maga esetében ez azt jelenti, hogy elfogadja a mi feltételeinket.

Pap: Mit tegyek?

Férfi: *(győztesen)* Na végre. Mindenekelőtt aláírja a jegyzőkönyvet és a vallomását. Az elvtárs máris odaadja. *(A hadnagy két iratcsomót vesz fel az asztalról és a papnak adja. A pap olvas.)* Na, erre igazán nincs idő. Nem olvas, aláír.

Pap: *(tovább olvas, a férfi felugrik és kitépi kezéből a lapokat)* Ez igazságtalan. Jogtalan. Ön azt akarja, hogy fegyverek rejtegetésével vádoljak meg gyerekeket, és beismerjem, hogy ezt az én ösztönzésemmre tették.

Férfi: Ez csak egy mellékszál. Formaság.

Pap: Nem írok alá semmit. Inkább... inkább...

Férfi: A halál?

Pap: Akármi.

Férfi: Úgy. Legyen. *(Int a hadnagnak, az feláll, kimegy, egy tálcával tér vissza. A tálcán egy üveg bor, két pohár, kenyereskosár fehér kendővel letakarva. Míg a hadnagy kint van, a férfi feláll, a fogashoz megy, a palástot babrálja, leakasztja, a paphoz lép, a vállára teríti.)* Azt hiszem, ezzel be is fejeztük. Magára hosszú út vár. Megérdemel egy búcsúpoharat.

Pap: Nem vagyok barátja semmilyen italnak.

Férfi: *(önt mindkét pohárba, leveszi a kendőt a kosárról)* Vegye úgy, hogy úrvacsorát oszt.

Pap: Csakhogy ahhoz nekem kell osztanom a kenyeret, a bort.

Férfi: *(a két pohár tartalmát a földre önti, int a kezével)* Tessék.

Pap: *(feláll, megigazítja a palástot)* Azért a ki méltatlanul eszi e kenyeret, vagy issza az Úrnak poharát, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Próbálja meg azért az ember magát, és úgy egyék abból a kenyérből, és úgy igyék abból a pohárból. Mert aki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának.

Férfi: *(türelmetlen, az egyik poharat felveszi és a pap elé tartja)* Csinálja már.

Pap: *(tölt a pohárba, majd a másikba is)* Mert én az Úrtól vettem, a mit néktek előtökbe is adtam: hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, melyen elárultaték, vette a kenyeret, És hálákat adván, megtörte és ezt mondotta: Vegyétek, egyétek! Ez az én testem, mely ti érettetek megtöretik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlatosképen a pohárt is vette, minekutána vacsorált volna, ezt mondván: E pohár amaz új testamentom az én vérem által; ezt cselekedjétek, valamennyiszer isszátok az én emlékeze-

temre. Mert valamennyiszer eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek, a míg eljövend. *(tör egy darab kenyeret és a férfinak adja)* Nem félek, mert nincs hatalma felettem. *(tör még egy darabot és a szájába teszi, iszik néhány apró kortyot, leül, a magasba néz. A színpalán mögül szívnverés hallatszik, előbb hangos, szapora, majd egyre lassúbb, halkabb, szaggatottabb, végül egy külön dobbanás, közben a pap az asztalra támaszkodik, a feje lassan előre hanyatlik, az utolsó dobbanásnál az asztalra borul. A tér elsötétedik.)*

Női hang: Mikor vihetjük el a tetet? Mikor temethetjük el a tiszteletes urat?

Férfi: A test felett a biztonsági szerv rendelkezik. A temetésről a szovjet állam gondoskodik.

(Újra, de csak a színpad közepén, világos lesz, a két fiú áll a fényben, kopaszon, kéesszürke, állig begombolt munkászubbonyban, ugyanolyan színű nadrágban, bakancsban. Ismét ritmikus szívdobogás hallatszik, még akkor is, amikor elsötétül a színpad, egészen addig, míg újra teljes világosság nem lesz, s akkor már a szereplők a színpad előterében állnak.)

Vége

